

GYARAPODOTT-E MEZŐGAZDASÁGUNK A KÖZÖS VÁMTERÜLETEN?*

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

II. Gabonatermésünk és a közös piaczfogyasztása.

A magyar állam mezőgazdasági termése, meggyőződünk róla, nem érvényesült a valóságban is annyira, sem a közös vámterület kivitelében, sem Ausztria bevitelében Magyarországból, a miként azt a vámközösség politikusai elméletben föltételezik, hiszik és hirdetik. Pedig ország-világ tudja, hogy a mezőgazdaság nevében, különösen pedig a *magyar gabonatermés érdekében* követeli Magyarországon a vámszövetséget minden kormánypárti politikus, a legkisebbtől fel, a jelen miniszterelnökig.

A közös vámterület nagy tudású statisztikusa, Pisztóry Mór azt írta 1882-ben (Statisztikája 453. lapján): „*A magyar kivitel legfőbb tárgya a gabona; annak köszöni főleg a vámközösség kivitelének tetemes növekedését 1882-ben. Ez évben ugyanis a liszt és gabona kivitele együtt 170 millió forint értéket képviselt s így a behozatal levonása után ez maga 102 millió forint többletet hozott*».

Lényegében ugyanezt vallja a közös vámterület legmodernebb és legtartalmasabb államférfia, gróf Tisza István is beszédeiben és írásaiban fel egészen legutolsó beszédéig, melyet 1904. augusztus 10-én a parlamentben mondott. Tehát *Magyarország gabonatermelésének érdekében „kellott” vámközösségben és gazdasági közösségben élnünk Ausztriával, s kell megkötni gabonánk érdekében a vámszövetséget a jövőben is. Mert »a magyar gabonát csak Ausztriában lehet értékesíteni, más állam azt meg nem veszi*».

* A jelen tanulmány könyvalakban fog megjelenni. Mi nagy terjedelme miatt csak legérdekesebb fejezeteit szakíthattuk ki s közölhattük le. *Szerk.*

Vizsgáljuk meg ezt a tételt is, vajjon összevág-e még ma is az élet valóságával, avagy olyan gazdasági tradíció ez is a régmúlt időkől, melyet eddig meg nem czáfolt senki; ezért igazságosnak, valóságnak tekinti mindenki?

Mikor 22 óv előtt Pisztorý Mór azt írta, hogy a «magyar kivitel legfőbb tárgya a gabona», akkor teljes igazságot írt. Mert 1882-ben Magyarország, Ausztriába való kivitelének értéke: 500 millió koronára rúgott s ebből *gabonakivitelünkre*: 239 millió korona esett. Kivitelünknek tehát *felét*, mondjuk, kereken 50 százalékát tette gabonánk. *Ma* azonban hogyan áll a dolog?

Az utolsó 1899—1903. Ötéves időszakban átlag véve, gabonakivitelünk, Ausztriába való kivitelünknek, nagyjában *egyharmadát* tette. Vizsgáljuk meg csak a dolgot részletesebben, több új eredményt fogunk találni. A Magyarbirodalom összes búzatermése az 1893 — 1902. évtized átlagában: 40,712,000 métermázsa volt: rozstermése pedig ugyanazon tízév átlagában 13 millió métermázsa.¹ E tízéves időszak eredményét csak korrektívumul említettük meg, mert számításunkban az utolsó ötéves időszak eredményeit használjuk.

A Magyarbirodalom, *gabonatermése* 1899—1903. időszak évi átlagában a következő volt:

búza	43.364,000 m.-mázsa
rozs	12.666,000 »
árpa.....	12.916,000 »
zab.....	<u>12.241,000 »</u>
összesen	81.187,000 m.-mázsa ²

Tengeritermése volt ötévi átlagban: 35.013,000; együttvéve az egész tehát: 116.200,000 métermázására rúgott.

A Magyarbirodalom lakossága 116 millió métermázsa terményből belső fogyasztásra megtartott évi: 90.586,351 métermázsanýt és külföldön eladott: 25.613,649 métermázsat.³ Vagyis gabona és kukoriczatermésünknek 77-9 százaléka marad itthon és minden évben *külföldre exportálódik összes termésünk 22,1 százaléka*.

¹ V. ö. „A magy. kir. korm. 1901. évi jelentése és Statiszt. Évkönyve* 1902. évf. I. r. 219.* 1. és „Magy. Statiszt. Évkönyv” 1902. évf. 103—105. 1.

² V. ö. A „Magy. Statiszt. Évkönyv” 1899—1902, évfolyamait és továbbá a „Magy. Statiszt. Évkönyv” 1902. évf. 110. lapját és az 1903. évi termésre: „A világ 1904. évi gabonatermése”, a földm. minisztérium kiadása 1904.

³ V. ö. „Magy. kor. orsz. külkereskedelmi forgalma” 1903. évf. 64.* 1.

Gabonakivitelünk a következőképpen oszlik meg gabonafajtánk szerint az 1899—1903. évek átlagában (a lisztet visszaszámítottam búzává):

búza	14.082,672 m.-mázsa	
rozs	2.718,984	»
árpa.....	3.767,886	»
zab.....	<u>2.316,107</u>	»
összesen	22.885,649 nv-mázsa ¹	

Adjuk hozzá kukoriczakivitelünket, mely évi átlagban 2.728,000 métermázst tett, így összevéve: 25.613,649 métermázsa exportot nyerünk.

Exportunknak fele, mint látható, a búzára esik. *Összes búzatermésünknek azonban csak 32 százalékát exportáljuk külföldre, vagyis csupán egyharmad részét.* Ez eddig kellő figyelemre nem méltatott fontos jelenség, mire később még visszatérünk. Előbb azonban vizsgáljuk meg, mennyi gabonát visz ki országunk Ausztriába? Gabonakivitelünk Ausztriába az 1899—1903. időszak évi átlaga szerint (a lisztet ismét visszaszámítva búzára) a következő:

búzából	12.381,110 m.-mázsa	
rozsból.	2.714,715	»
árpából	2.105,582	»
zabból	2.225,501	»
tengeriből	<u>2.562,443</u>	»
összesen.	21.989,351 m.-mázsa ²	

A Magyarbirodalom kivitele tehát *Ausztriába* gabonából és tengeriből évente közel 22 millió métermázsa. Más szóval *országunk összes szemtermésének csak 18 százalékát exportálja Ausztriába; míg búzakivitelünk összes termésünk mennyiségének csak 10 percentjét képviseli.* Azt jelenti ez, *hogy összes gabona- és kukoriczatermésünknek egyötödrészét sem vásárolja meg évente az az Ausztria, melylyel éppen gabonakivitelének biztosítására köt gazdasági szövetséget országunk!*

Nemde meglepő eredmény ez? Hiszen a vámközösség híveinek beszédeiből, kik mindig kerülnek ugyan a pontos adatokat, azt a véleményt alkottuk meg, hogy a magyar mezőgazdaságnak kizárólagos fenntartója Ausztria fogyasztása.

¹ V. ö. „A magy. kor. orsz. 1903. évi külkeresk. forgalma” I. r. 118.*

² V. ö. „A magy. kor. országainak 1903. évi külkeresk. forgalma” I. r. 120* és 121* lapokat.

»Ausztia nélkül tönkre megy, elpusztul a magyar mezőgazdaság« halljuk tőlük minduntalan; ugyanezt bizonyítgatta budget beszédében kereskedelmi miniszterünk is a parlamentben 19041 július 27-én. És íme bebizonyul, hogy összes gabona- és tengeritermésünknek, vagyis a magyar mezőgazdaság legfőbb, legértékesebb termékének: 18 századrészét, még csak nem is ötödrészét vásárolja meg Ausztia! Mekkora értéket képvisel ez? Talán a gabonánkért kapott összegek teszik érthetővé s igazolják azt a szívós ragaszkodást négy évtized óta a gazdasági szövetséghez, mely nemcsak a kormányzópárt híveinél, hanem gazdáink egyrészénél is megnyilatkozott?

A Magyarbirodalom, *összes gabonakiviteléért*, vagyis búzáért, rozsért, árpáért, zabért, kukoriczáért, kölesért, rizsért és a malomipar gyártmányaiért a külföldtől kapott 1901-ben: 415.460,000 koronát; 1902-ben: 454.832,000 koronát és 1903-ban: 449.652,000 koronát. Élő állatok, állati termékek, növényi és állati mindenféle nyersanyagokból és gyártmányok kiviteléből kapott a külföldtől *kétszerannyit*, azaz 1901-ben: 849.738,000 koronát; 1902-ben: 868.903,000 koronát; 1903-ban: 902.924,000 koronát; összes kivitele tehát volt a három év alatt: 1265-2 millió; illetőleg 1323-7 és 1352-5 millió korona.¹ *A gabona kivitele értékben mindig egyharmadrészét adja az összes magyar kivitelnek.*

Igazolják-e ezen eredményt az utolsó ötéves időszak évi átlagának adatai is? A Magyarbirodalom összes kivitelének értéke az 1899—1903. évek átlagában évente volt:

I. Gabona, hüvelyesek, liszt és őrleményekből 414.760,000 korona.

II. Élő állatok, hus, zsiradékok, gyapjú és bőrtermékekből, élelmi anyagokból: 445.600,000 korona.

III. Egyéb növényi, ásványi és ipari árukból: 433.537,000 korona.¹

IV. Az összes kivitel átlagban: 1293.900,000 korona. Százalékos arány szerint így oszlik meg kivitelünk: I. gabona kivitelre esik 32 százalék; II. az állati és állati termékek kivi telére 34 százalék és a III. csoportra 34 százalék. Vagyis gabonakivitelünk 32 százalékával szemben áll a 68 százaléknyi állati s egyéb anyagok kivitele.⁸

¹ V. ö. „A magy. kor. orsz. külkeresk. forgalma” 1903. évf. I. r. 111*—117.* lapok adatait.

² V. ö. „A magy. kor. orsz. külkeresk. forgalma” 1903. évf. I. r. 119.* lap adatait.

Már most mekkora összeget kaptunk *kizárólag Ausztriától*, mert a fenti 1294 millió korona magában foglalja összes külföldi bevételünket? Kereskedelmi forgalmunk 1899—1903. évi adataiból kiszámítva ezen öt év átlagát, megkapjuk az Ausztriától kivitelünkért bevett összegeket. Ez a következő: I. Lisztért, továbbá

búzáért és rozsért	253.349,000	korona
árpáért	29.584,000	»
zabért.....	27.427,000	»
tengeriért	31.420,000	»
rizsért, korpáért.....	13.320,000	korona, ¹

Vagyis mindenféle gabonaneműekért országunk kapott évente: 355.100,000 koronát Ausztriától. (És tegyük mindjárt hozzá, kiadott osztrák textil és ruházati árukért 430 milliót.)

II. Ausztriában eladott *élő állatokból*, állati termékekből, baromfiakból, tej, vaj, tojás, hús, nyersgyapjú, szalonna stb. termékekből és borból kapott Magyarország: évi 271 millió koronát.²

III. Egyéb kiviteli árukért: 292 millió koronát. Összesen tehát bevett Magyarország Ausztriától évente átlag: 918.191,000 koronát.³ Más szóval annyit jelent ez, hogy az *Ausztriába kivitt gabonafélék értéke egész kivitelünknek 27 százalékát; állati kivitelünk az összesnek 21 százalékát, a végső csoport pedig 22 százalékát, az összesnek tehát 70 százalékát foglalja el.* Külön kiemeljük, hogy a mindenféle *gabonáért Ausztriától kapott összeg csak 27 százalékát teszi összes kivitelünk értékének!* Pedig a közös vámterület magyar apostolai szerint összes kivitelünk e 27 százalékának és összes gabonatermésünk mennyisége 18 százalékának érdekei »követelik« négy évtized óta a magyar-osztrák gazdasági egység megkötését!

Hát valóban összes kivitelünk e 27 százaléka, vagyis még nem is teljes harmadrészének érdekében kell követni a magyar nemzetnek a gazdasági egység politikáját?

Valóban tönkremegy, elszegényedik e nemzet még jobban is a bennünket kiélő, osztrákok érdekéit védő vámszövetség nélkül, ha nem »biztosítanak« a magyar búzának az osztrák piacokat? *Hiszen az Ausztriába évente kivitt összes magyar búza*

¹ V. ö. . »A magy. kor. orsz. külkeresk. forgalma» 1903. év. I. r. f. 120*—121.* lapok adatait.

² V. ö. idézett mű 120*—121.* lap.

³ V. ö. idézett mű 120*—121.* lapok.

*csak egy tized része a Magyarbirodalom összes szemes termésének, mennyiség szerint véve! Egy tized része kérem! És vajjon a Magyarbirodalom összes búzatermése talán túlnyomóan nagy részét képviseli összes mezőgazdasági termésünk értékének? Lássuk csak, kívánható-e összes termésünk egy tized része kivitelének érdekében, sőt menjünk a végletekig, tegyük fel, hogy búzáunkat az utolsó szemig kiviszszük, eladjuk külföldön a vetőmag kivételével, követelhető volna-e összes búzáunk nevében: a magyar gazdasági önállóság feláldozása ad infinitum? A Statisztikai Évkönyv¹ adatai szerint összes búzatermésünk értéke 1901-ben volt: 530 millió és 1902-ben: 677 millió korona. Nehogy részrehajlás bűnébe essünk, vegyük hozzá még a rozs, kétszeres tönköly értékét is. Így a kenyértermékek összes értéke 1899-ben: 785 millió, 1900-ban: 702 millió, 1901-ben: 689 millió és 1902-ben: 852 millió korona volt. A négy év átlagában tehát kenyértermékeink összes értéke: 757 millió korona. Összes gabonatermésünk nyersértéke a négy év átlagában — a kenyértermékekkel együtt, de a kukoricza nélkül — 1037 millió korona. Míg a többi termés, kapás, hüvelyes, kereskedelmi, takarmány stb. növények átlagos értéke: 1550 millió koronára rügött: vagyis, mindenféle termésünk évi átlagának értéke 2480 millió korona. Ebből vetőmagra le kell vonni m. e. 230 millió és csupán a gabonafélékre m. e. 150 millió koronát.² A kenyértermékek értéke a vetőmag leszámítása után lesz: 607 millió; a gabonafélék értéke: 807 millió; az összes termés átlagértéke: 2250 millió korona. Másként azt jelentik e számok, *hogy a kenyértermés értéke összes termésünknek egy negyed részét, pontosan 27 perczentjét képviseli.* Mivel pedig országunk az 1899—1903. évek átlaga szerint 247 millió korona értékű búzát és lisztet szállít a külföldnek, továbbá: 176 millió értékű³ egyéb szemes gabonát: gabona-exportunk legfőbb kiviteli árujának a búzát tekinthetjük. S mivel továbbá az 1899—1903. évek átlagában összes külföldi kivitelünk értéke: 1294 millió korona, összes búzakivi-*

¹ V. ö. „Magy. Statiszt. Évkönyv” 1902. évf. 104. lap és 1899. évf. 85. lap; „A magy. kor. orsz. 1901. évi mezőgazdasági termelése” (Magy. Statiszt. Közi. Új sorozat) 4. köt. 20*—21.* lap.

² V. ö. „A magy. kor. országainak mezőgazd. statisztikája” V. köt. 85.* 1. adatai alapján számítva.

³ V. ö. „A magy. kor. orsz. 1903. évi külkeresk. forgalma” 119.* lap adatait.

telünk értéke: 247 millió korona, a *vámközösséget követelő búza* kivitel értéke csak ötödrészét, vagyis 19 százalékát adja összes kivitelünknek.* És ha azt az abszurd dolgot tételeznők is fel, hogy a vetőmag kivételével minden búzáunkat külföldre szállítanánk: akkor is búzatermésünk összes értéke csak 49 százalékát képviselné mai kivitelünknek.

Összes búzakivitelünk tehát, mely az összes kivitel értékének csupán 19 százaléka és Ausztriába való kivitelünk értékének nem több, mint 27 százaléka, *s a mely összeg szemtermésünk mennyiségének csak 12 százaléka:* nem tarthat jogot arra és józan ész szerint *nem követelheti egyéb nemzeti termelésünk négy-ötöd, részének föláldozásával a vámszövetséget.*

Egyéb termelésünk, állatkivitelünk pedig nem szorult a közös vámterület »biztosított fogyasztására«. Egyéb czikkeink és állataink termékének piacza Nyugateurópa.

*Az önmagával szabadon rendelkező Magyarbirodalomnak, a közös vámterület megszűnésével s tegyük fel, az osztrák fogyasztás teljes elvesztése után is, a mi lehetetlen, vajjon sok aggodalmat okozna-e, hogy hova küldje állati, élelmi és ipari nyersáruit, mikor szomszédságában van egy állam, a Németbirodalom, mely egy évben, 1902-ben 93 millió márka értékű lovat, 115 millió márka értékű tojást s összesen 260 millió márka értékű élőállatot és állati terméket; továbbá 274 millió márka értékű gyapjút; 272 millió értékű búzát, 105 millió értékű (márka) rozsot, 128 millió márka árpát, 94 millió márka értékű kukuriezát: összesen 1727 millió márka értékű élelmiczikket, 373 millió márka értékű zsiradékot, olajat, vagyis összevéve 3000 millió korona (2600 millió márka) értékű állati és növényi élelmet s iparczikket vásárolt a külföldtől.¹ Az a magyar állam, melynek nem kell mindig az osztrák ipar érdekeit saját maga feláldozásával védeni, mely korlátozatlanul rendelkezik sorsával és teljesen önmagának él; vajjon kétségbeesség a nagyiparos és idegen élelmet importáló Németbirodalom, Svájc, Belgium, Nagybritánia szomszédságában a miatt: mi lesz nyersterményeivel, ha Ausztriát nem engedi többé Magyarország a zsebében kotorászni? A tejjel-mézzel folyó, a külföldtől ezermillió korona értékű ipari árut vásárló és olcsó élelmet, meg olcsó nyersanyagot termelő Magyarország mezőgazdasági termésének vajjon nem tárna-e kaput Németország, ha csak *egyharmadát adnánk* is a német iparnak*

¹ „Statist. Jahrbuch für das Deutsche Reich”, Berlin, 1903. évf. 35. 1.

abból a kedvezményből, melylyel Magyarország négy évtized óta elárasztja az osztrák ipart? Bár az egész vámkérdésnek ez csak egyik, a külső oldala.

Ki kell mondani a kemény szót, hogy csak a kishitűség, a minden változástól és új viszonyoktól irtózó konzervatívság és a *nemzet* jövőjével nem törődő rideg osztályérdek követhet, folytathat a XX. században is olyan politikát, mely *egy rész* érdekeiért elnyomja a *nemzet* többségének érdekeit és gazdasági politikájával, kétes és pillanatnyi hasznáért meggátolja, lehetlenné teszi a *nemzet* többségének boldogulását!

Ha egyáltalán volna is még haszna a magyar mezőgazdaságnak a vámközösségből, a mit fentebbi adataink alapján bátran kétségbe vonhatunk, de e haszon is pillanatig tartó és kétes értékű, még a búzatermelő gazdák szempontjából is, mint ez részletesen kitűnik fejtegetésünk további folyamán.

Egyelőre elég lesz ráutalnunk bizonyításul arra, az új kiegyezési javaslatok agrárius vámjai ellen országszerte felhangzó tiltakozásra, mely szerint »a mezőgazdasági védővámok felemelése egészen olyan érdeke az osztrák mezőgazdaságnak s nekünk hasznot hozni nem fog; míg az ipari vámok felemelése az osztrák iparnak újabb óriási hasznot fog hajtani.

Bennünket magyarokat aránytalanul megterhel, Ausztriától való gazdasági függésünket növeli, a fogyasztásunkat megdrágítja«. Megdrágítja pedig dr. Eulenberg Salamon számvetése szerint legalább 260 millió koronával! Ha ennek fele következik is be — bár az egész sem lehetetlen — óriási árat fizetünk ez újabb gazdasági »kiegyezésért«.

De idézhetünk más forrásokat is arra, hogy kitűnjék, miként érvényesülhet a magyar gabonatermés a »biztosított és állandó osztrák piacon«. Klasszikus tanúnak kínálkozik ismét egy előkelő szabadelvű politikus és nyugalmazott kereskedelmi miniszter, volt képviselőházi elnök, tudás dolgában is minden kétséget felül álló férfiú, a ki tudja és megfontolja mit beszél. Azt írja Láng Lajos úr »A vámpolitika« című könyvében: »Ausztria mezőgazdasága jóval kedvezőbb helyzetben van a nagyipari fogyasztás közvetlen közelében, mint Magyarország« (416. 1.). Továbbá: »Ausztria a közös vámterületet elzárni törekszik a német ipar elől, hogy így Magyarország számára tetszése szerint megdrágíthassa az ipari fogyasztást« (416. lap). »Másképpen a magas ipari vámok miatt a *külföldi piacokról kizárt s osztrák fogyasztásra szoruló magyar*

nyerstermének és állatkivitel árát, mint annak egyedüli vásárlója tetszése szerint letörje*. Azt jelenti ez ugyebár, hogy Ausztria mindig törekedett Magyarországot az osztrák ipar kizárólagos piacának megtartani; mindig arra törekedett, hogy nekünk drágán adjon el és tőlünk olcsón vásároljon. Ezenfelül mindig azon mesterkedett az osztrák kormányzat, hogy még ki is játsza Magyarországot és olcsón engedje be a közös vámterületre Oroszország, Románia s a Balkán nyersterméneit és állatait s így károsítsa a magyar őstermelést. Kétszínű gazdasági politikát követett a szeszadó-átutalással, visszatérítéssel s kiviteli jutalmakkal, így Láng Lajos szerint »igen sok olyan adóvisszatérítés és kiviteli jutalom, melyet a magyar kincstár volt kénytelen megfizetni, nem a magyar, hanem az osztrák iparosok javára szolgált«.

»Számszerűleg úgy állott a helyzet, hogy 1899. év végéig Magyarország tiszta károsodása a visszatérítések és kiviteli jutalmak alapján, Pap Dávid szerint, évi átlagban 4,650.000 forint, más adatok szerint szintén meghaladta a 4 millió forintot«. »És Magyarország évi átlagos károsodása Ausztria javára a sör- és cukoradó címén 1899. végéig szintén közel járt a két millió forinthez; Pap Dávid szerint pedig 1,831.000 forint volt«.¹

Végre mikor Magyarország nagy nehezen ki tudta erősokolni károsodásának megszüntetését, hogy az a valóságban is életbe lépjen, kénytelen volt olyan árat fizetni azért, a mely először a fölemelt quotában már felülmúlta Magyarország jogosan megnyert millióinak visszatérítését, másodsor, az őrlési forgalom eltörlésével igen erős csapást mórt az egyetlen egészséges magyar iparágra, a malomiparra. Mert, Láng Lajos szavaival: »az őrlési eljárás mellett behozott búzamennyiség mindig korlátolt maradt, mivel a lisztkivitel lehetőségétől volt föltételezve és a búza behozatala az utolsó évtizedben soha nem haladta meg a két millió méter mázsát« (436. lap) és így nem károsította a magyar mezőgazdaságot, mégis, mivel a cseh malmok az őrlési forgalom megszüntetését követelték, az átutalási, visszatérítési, kiviteli prémiumbeli jogtalanságok megszüntetésének kompenzációjául a magyar kormány kénytelen volt engedni. Az eredmény az lett, hogy »a magyar malmok ma jobban rá vannak utalva az osztrák piacokra és annál élesebb harcot folytatnak a vámbelföldi versenyben.«²

¹ „A vámpolitika az utolsó százévben” 442—444. lapok.

² Láng: „A vámpolitika” 437. lap.

Világosan szólva: a Magyarországon esett jogtalanság megszüntetésének ára az őrlési forgalomnak, Ausztriától követelt megszűnése óta az lett, hogy *lisztkivitelünk Nyugoteurópába nincsen s a magyar malmok kénytelenek elárasztani finom magyar liszttel az osztrák piacokat sokszor olcsóbban, mint itthon a termelő hozzájut*. Mint a malomipar hivatott s gyakorlati képviselője Bacher Emil ezt 1903 május 18-án, a Gyáriparosok Orsz. Szövetsége ülésén kiemelte: »Az őrlési forgalom megszűnése árdevalvációt idézett elő, *a fehér lisztet Ausztriának a jogos árnál aránylag sokkal olcsóbban szolgáltatjuk*. Hibánk, hogy egyfelől emelve a vámokat, másfelől megakasztják a kivittet. Szomorú, hogy gazdáink saját kezökkel kötik le tíz évre magukat. *Így még a búzában, Magyarország főtermékében, sem élvezünk kompenzációt az osztrák iparnak engedett térfoglalásért. Vakság tíz évre szerződni, értéket adva ellenérték híjján*. Ausztria, látva az őrlési forgalom megszüntetéséből fogyasztóira háramló hasznot, arról bizonyosan nem mond le. A vámközösség legfőbb ellenértéke, *a gabona jó értékesítése ne áldoztassék föl egy rögeszméért!*«¹

Íme így érvényesül lisztünk a közös vámterületen »biztosított piaczn«!

De világosítsuk meg a közös vámterület nagy előnyeit Magyarországra nézve még egy esettel. Ismét Láng Lajos művére hivatkozunk, őt csak nem tartják elfogult embernek a közösség hívei. Íme itt a tiróli gabonavám eltörlésének kérdése. Ez a vám »ellenkezik a vámszövetség eszméjével«. Vagy van vámszövetség, a két birodalom minden részében szabad forgalommal, vagy nincsen, s akkor a közbenső vámokhoz joga van a Magyarbirodalomnak is. A két állam kormányának egyessége szerint a vámot 1903 végén meg kellett volna szüntetni. Ausztria azonban — hogy miért, miért nem ragaszkodik hozzá, nem tartozik ide — egy tapodtat sem enged Magyarországnak zsíros súp nélkül. Újabb kárpótlást talált Ausztria a mi rovásunkra a valutaügyben. A jogtalanságot Ausztria ma sem szüntette meg. De, Láng Lajos szerint »a magyar kormány sem ragaszkodott a korábbi megállapodásokhoz azon feltétel mellett, *hogy a valutaügyben Ausztria több előzékenységet tanúsítson s kötelezetséget vállaljon arra nézve, hogy a két kormány az államjegyek teljes bevonása után, a mire 1903 február vége lett határ-*

¹ Lásd „Pesti Hírlap” 1903 május 19. sz.

napul megállapítva, a két kormány a készfizetést *haladéktalanul* fölveszi. Hogy Ausztria a készfizetések fölvetelére oly nehezen tudja magát elhatározni és hogy itt *Magyarország kénytelen a monarchia közös érdekében áldozatokat hozni, ezt csak az osztrák pénzügyi körök ama sajátos elfogultsága, hogy ne mondjam szükkeblúsége magyarázhatja meg, mely a monarchia rossz valutájához ragaszkodni képes csak azért, mert mindaddig, míg nincs rendezett valutánk, a hitelre szoruló Magyarország a bécsi piacshoz van kötve és a külföld olcsóbb tőkáját csak nagy kockázattal veheti igénybe**.¹

Ezt ugyan nem kell bővebben magyarázni! Egy jogtalan-
ság megszüntetése ígéretének beváltását a magyar kormány nem tudta kivívni. Sőt belenyugodni kénytelen azon kapcsolatba, melyet Ausztria, bár hallgatólagosan létesített Magyarország egész hitelviszonya és a tiróli vám között! S az osztrák rosszakarat és paczkázás e mintaszerű eltűrésének ugyan megvan a jó eredménye? Megvan! Csak hogy Ausztriában. Elmúlt 1904 február is, sőt elértünk 1904 végére s megmaradt a tiróli vám is s a »Magyarország hitelét tönkretevő rossz valuta is«. Ehez hasonló eljárást követett *Ausztria saját állattenyésztésének védelméért* az állatforgalomban is. A szabad vámszövetség állatforgalmát mindenféle erőszakos fogással korlátozta, a magyar állatbevittelt gátolta, sok-sok millió kárt, veszteséget okozva ezzel a magyar állattenyésztésnek, a mai legfőbb termelési ágának. Mert Láng Lajos szavaival: »Az osztrák államférfiak szeretik magokat a közösség védőiként feltüntetni, *de valahányszor a közösségből Magyarországra jogok és előnyök származnak, nagyon megritkul azok száma, a kik ezért sorompóba lépni hajlandók*«. ²

Így Ausztria károsító, kizsákmányoló gazdasági politikája és rosszindulata irántunk kétségbevonhatatlan, s kitűnt az is, hogy a biztosított és állandó piac csak az osztrák termékek számára létezik.

Lássunk végül még egy adatot arra, hogy a magyar gabonatermés mint érvényesült a vám szövetség »biztosított és állandó piacán«. Ismét oly szerencsénk van, hogy egy mindenki által ismert igazságot: közösvámos politikus szavaival fejezhetünk ki. Utalunk egy gyakorlati gazdának s a ki még hozzá

¹ „A vámpolitika az utolsó százévben” 459. lap.

² „A vámpolitika az utolsó százévben” 449. lap.

több cikluson volt exponált kormánypárti képviselő nyilatkozatára.¹ Klasszikus tanunk vallomása lényegét minden objektív gazdász tudja, de érthető, miért épen őt idézem: „*A mióta — írja cikkében — Ausztriával közös vámterületet alkotunk egy-két évet kivéve, a nyersterményeinket védeni hivatott vámok nem érvényesülhettek, nem pedig azért, mert habár nyersterményeink legnagyobb részét Ausztria veszi is meg tőlünk, de mert rendes körülmények között, az átlagtermésünk mellett mindenkor egy csekély felesleg mutatkozik, mely felesleg csak a közös vámterületen kívül talál elhelyezést. Ez a rendesen előtűnni szokott csekély felesleg oka aztán mindenkor annak, hogy összes terményeinket métermázsánként 5—6 koronával olcsóbban, azaz az internacionális világpiacon alul vagyunk kénytelenek Ausztriának eladni, szóval elkótyavetyélni. Míglen, ha ez a merkantilisták által úgynevezett „csekély feleslegünk” évről-évre nem merült volna fel, ez esetben gabonavámjaink érvényesülésével 100 és 100 milliókkal vagyonosabbak volnánk, mint vagyunk jelenleg*”. Köztudomású tényt írt itt le egy kormánypárti mezőgazda; az okos és »érdek által nem vezetett tiszta meggyőződésű« ember. Tegyük csak egy kis számítást. »Gabonánkat 5—6 koronával a világpiacon alul kell Ausztriának elkótyavetyélnünk; és száz meg száz millióval volnánk gazdagabbak«. Íme. Mivel Magyarország évente mintegy 22 millió métermázsas szemes gabonát exportál Ausztriába s mivel 5—6 koronával olcsóbban kell a világpiacon alul adni, a veszteség 5,5 koronájával számítva, *évente 121 millió korona*; tíz év alatt a veszteség 1210 millió korona és 38 év alatt 4598 millió korona a veszteségünk a közös vámterület »biztosított piacán« Ez, azt hiszem, csak tiszteletreméltóan szép eredmény?!²

Vizsgálatunk eddigi folyamán kiderült, hogy gazdasági életünk középkorából ránk maradt babona az, hogy országunk kivitelének egyetlen főárucikke búza- vagy akár összes gabona-termésünk, mikor ma már *külföldre* szállított búzánk, ha mennyiség szerint vesszük, csak 12 százalékát és nem 50—60 százalékát teszi egész szemes termésünknek; értéke szerint véve is csak 19 perzentjét képviseli összes kivitelünk értékének.

¹ „Az Újság” 1904 aug. 10. 3. lap.

² Az igazság érdekében elismerjük, hogy e horribilis összegből, mivel nem volt mindig bőtermésünk, leszámításnak van helye. De ha leszámítunk, mondjuk ezen a címen 2000 milliót, akkor is 2600 millió korona olyan veszteségünk marad, mely pozitíve rövidítette meg a magyar gazda bevételét.

Kiderült az, hogy egész gabona-, kukoricza-, köles- és korpakivitelünk értéke, mit Ausztriának eladunk, csupán 27 százalékat foglalja le egész külföldi kivitelünk én ékének.

Bebizonyult, úgy véljük az is, hogy a magyar búzának és gabonának a vámközösség biztosított piacán való jobb értékesítése nem több jól kigondolt hypothézisnél, elméleti igazságnál, a mivel az élet valósága kétségtelen ellentétbe került a gazdasági viszonyok változása folytán.

Meg kell röviden vizsgálnunk most még azt, vajjon nem ezekhez hasonló gazdasági babona és hagyomány-e a vámközösség híveinek azon főerőssége, argumentuma, hogy a »magyar búzatermés érdekében, ha pusztulásnak kitenni nem akarjuk, okvetetlenül meg kell kötni a magyar-osztrák közösséget?« Vajjon nem tudná-e a magyar gazda összes gabona-termésünknek Ausztriába exportált 18 százalékat — mert ennyi és nem több — gazdasági különválás esetén is, *apage satanas*, elhelyezni?

És ezzel megadjuk a feleletet egyszersmind nagytudású miniszterelnökünk 1904 aug. 10. parlamenti beszédében felvetett kérdéseire is.

Az önálló vámterülettel mindenesetre változás következne be termelési és értékesítési viszonyainkban. A bekövetkező változás jó hatásával, jótékony eredményeivel tisztában van még a legapostolibb buzgóságú vámszövetséges politikus is. Maga Tisza István is elismeri, megerősíti ezt; csupán attól tart, hogy a külön gazdasági élet jótékony eredményei »hosszú küzdelmes átmenet után következik be«.

Más szóval, a magyar gazdasági önállóság jótékony hatása csak attól függ, *milyen ellenállási erővel bírnak a változás által érintett rétegek*, itt a kisgazdák és középbirtokosok.

A Magyarbirodalom gazdaságainak száma¹ a földművelési minisztérium kimutatása szerint 1900-ban 2,795.885 volt, 23,4 millió hektár területtel. A gazdaságok megoszlása a következő volt: 1. a gazdaságok *számából* a 100 holdon aluli kisgazdaságokra esik 99,1 százalék; míg a 100 holdat meghaladó közép- és nagygazdaságokra jut 0,9 százalék. Nem így van a dolog a gazdaságok területénél. A gazdaságok *területének csak fele*, azaz 54,6 százaléka jut a birtokosok 99 százalékat magában foglaló

¹ „A magy. korona országainak mezőgazd. statisztikája” III. rész (Magy. Statiszt. Közlemények. Új folyam) XXIV. 35.* 1.

100 holdnál kisebb birtokokra; és a gazdaságok területének 45,4 százaléka, a számszerint igen csekély (0,9%) közép- és nagybirtokokra jut. Vagy pozitív számokat idézve, a 2,795.885 gazdaságból a 100 holdon aluli kisbirtokok *száma* 2,771.111 és *területe*: 13,042.393 hektár; viszont a száz holdnál nagyobb közép- és nagybirtokok *száma*: 24.774 és *területe*: 10,851.041 hektár. Tehát közel huszonötezer birtokosnak akkora birtoka van majdnem, mint közel három millió kisbirtokosnak!

A kisbirtokokból szántó föld: 8,670.000 hektár; a száz holdon felüli birtokokból szántó föld: 4,335.664 hektár. A learatott 11,900.000 hektár¹ területből jutott a búzatermelésre 3,588.000 hektár és a többi gabonafélékkel együtt, szemtermelésre (a tengerit kivéve): 7,126.000 hektár; tengerire: 2,586.843 hektár; burgonyaáru: 598.000 hektár; takarmányfélékre: 1,108.000 hektár; répara (együtt): 253.000 hektár és egyéb keresk. növényekre jutott a többi.

Tudjuk azt s a szántó föld megoszlása is mutatja, hogy a gabonatermés nagy részét a kisbirtokok produkálják s ezek gabonán kívül legtöbbször csak kukoricát termelnek. Mondhatjuk azért, hogy búza- és gabona-termésünk kétharmad részét körülbelül tőlük kapjuk. Mivel Ausztriába évente 19,5 millió mm. gabonát exportál hazánk, tőlük kerül ki ennek is kétharmada, vagyis 13 millió m.-mázsa. Ennyit Magyarország az önálló vámterület megalkotása esetén is, a mai árviszonyok megtartásával el tudna adni Ausztriában. Kisbirtokosaink piacza így a kivitel és értékesítés könnyen létrehozható szervezésével változatlanul megmaradna. Pedig ezek alkotják az összes birtokosok 99,1 százalékát. A kivitelünkből fennmaradó 9,5 millió mázsa gabonának is nagy részét, legalább az első 4—5 évben megvásárolná Ausztria, *kénytelen volna vele*. Másrészének pedig az a huszonötezernyi nagy termelő található új piacot intelligenciájával, gazdasági ismereteivel s kereskedelmi összeköttetésekkel. Az önálló vámterület megalkotását kísérő új vállalatok s iparágak keletkezése és fellendülése továbbá, — mint később kimutatom, — növeli a belső élelmi fogyasztást; növekedik az ipari, kereskedelmi anyagok belső szükséglete is. Az ipari és kereskedelmi növények, anyagok termése keresettebb s a termelőre nagyobb hasznot hajtó lesz.

¹ „A magy. kir. kormány 1901. évi Jelentése és Statiszt. Évkönyve” II. r. 83. 1.

A belső szükséglet így lassan felszívja és átalakítja a mai mezőgazdasági termelést erőszakos zökkenés nélkül.

És kik vannak mezőgazdáink között arra hivatva, *nagyobb vagyoni erejüknél fogva, tőkéjüknél és hitelüknél és nagyobb műveltségüknel fogva*, hogy ez új viszonyokhoz első sorban alkalmazkodjanak; az új termelési szükségletet kielégítsék? A közép és nagy gazdaságok, vagyis azok, melyek átengedvén az önálló vámterület megalkotása után a gabonatermelés terét a szegényebb és tudatlanabb kisgazdáknak, magok az egyéb gazdasági növények termelésére és állattenyésztésre tértek át.

És itt már a kormány feladatává válik a közbelépés; a nagyobb birtokosoknak való hitelnyújtás könnyítése s szervezése; továbbá a kisbirtokosoknak az egyoldalú termelésből való kinevelése, szintén az ő feladata volna.¹

Természetesen nem könnyű feladat lesz mindez. Tudós és dolgos államférfiakat követel mindez.²

Nemzetek életét és jövőjét azonban csak önfeláldozó munkával és tudással lehet fentartani, biztosítani egyaránt.

Az a politika tehát, a mely a »magyar gabonakivitelnek biztosított osztrák piac« fentartását követeli, elavult ósdi és osztályérdekeket szolgál és pedig a nemzet csekély részét tevő nagybirtokosság érdekeit szolgálja egyfelől, de különösen nagy mértékben szolgálja Ausztria érdekeit másfelől. Mert Ausztria geográfiai szétterülő fekvésénél fogva is Magyarország körül mint középpont körül terül el, másrészt termőföldjének hiánya miatt is, *élelem, ipari nyersanyagok megszerzése*, valamint gyártott

¹ Nem intézményszerű, vagy iskolai nevelésre gondolunk, csupán a *földművelési minisztérium vezetése mellett* a vidéki gazdasági egyesületeknek irányítására, *szellemi vezetésére*, ezek azután felvilágosítanak a kisgazdát, miért volna káros neki, ha az önálló vámterületen is folytatná mai egyoldalú termelését.

² Egy kiváló gazdasági tudósunk, ki e munkát kéziratban látta, azt jegyezte meg, nem tudja elgondolni, miként volna lehetséges a kormánynak ilyenmű beavatkozása a kisgazdák és nagybirtokosok érdekében? Én itt eleve föltételezem a *megalkotott önálló vámterületet*, a mint fejtegetésem végén a szövegből is kiténik az. És viszont én nem tudom elgondolni azt, hogyan létezhetnék olyan kormány Magyarországon, a *törvény szerint kimondott önálló vámterület esetében*, mely nem igyekeznék a magyar *mezőgazdasági termelés irányításával s tényleges vezetésével* s ha kell nemzeti bankokból adandó *pénzügyi segítséggel*: minél könnyebbé tenni az új termelési viszonyokba való átmenetet. Ha minden módon nem segítené a magyar mezőgazdaságot, nem értem, miért tartana e nemzet „*földművelési kormány*”? Talán csak nem aktaszaporítónak?!

ipari árunak könnyű értékesítése, azaz *jövedelme* érdekében Magyarországra van utalva. *Magyarországtól függ.* Mentől jobban el tudja nyomni az osztrák ipar a magyar ipart, annál nagyobb az osztrákok jövedelme, annál gazdagabbak, szaporábbak az osztrák tőkésék és munkások milliói. És annál kevésbé remélheti a magyar nemzet gazdasági felszabadulását. A közös gazdasági politika azért káros, a magyar nemzet jövőjét kockázatos gazdasági politika. Helyét át kell engednie, a modern kor követelményeivel és a magyar nemzet gazdasági szükségletével összhangzásban álló *munkás, alkotó, a nemzet egyetemét magában foglaló gazdasági politikának.*

Rác Gyula.